

Innst. O. nr. 72

(2002-2003)

Innstilling til Odelstinget fra sosialkomiteen

Ot.prp. nr. 42 (2001-2002) og Ot.prp. nr. 23 (2002-2003)

Innstilling fra sosialkomiteen om lov om endringer i lov 2. juni 1989 nr. 27 om omsetning av alkoholholdig drikk m.v. og i lov 9. mars 1973 nr. 14 om vern mot tobakksskader

Til Odelstinget

1. SAMMENDRAG

1.1 Sammendrag av Ot.prp. nr. 42 (2001-2002)

1.1.1 Innledning

Det legges i Ot.prp. nr. 42 (2001-2002) fram forslag til endringer i lov 2. juni 1989 nr. 27 om omsetning av alkoholholdig drikk m.v. og lov 9. mars 1973 nr. 14 om vern mot tobakksskader.

Forslagene omfatter:

- Hjemmel for innføring av administrativ reaksjon for å effektivisere håndhevingen av forbudet mot reklame for alkohol og tobakk og merkebestemmelsene for tobakk.
- Ny og forenklet ordning for tillatelse til tilvirking av øl og vin for skjenking i egen virksomhet.
- Ny og forenklet ordning for tillatelse til innførsel av alkoholholdig drikk for skjenking eller salg i egen virksomhet, og en begrenset rett til innførsel for AS Vinmonopolet.

I tillegg foreslås en endring i overskriften til alkoholloven § 3A-9 som ikke innebærer noen realitetsendring.

1.1.2 Effektivisering av håndhevingen av reklameforbudene i alkoholloven og tobakksskadeloven og merkebestemmelsene i tobakksskadeloven

Det foreslås å innføre hjemmel for en administrativ reaksjon i form av pålegg om retting og tvangs-

mulkt ved overtredelse av forbudene mot alkohol- og tobakksreklame, samt for overtredelse av merkebestemmelsene i tobakksskadeloven.

Sosial- og helsedepartementet sendte forslag ut på høring i juni 2000 med høringsfrist i oktober samme år. Det ble mottatt hørings svar fra 75 høringsinstanser hvorav 29 instanser ikke hadde noen merknader. Det uttales at offentlige myndigheter og frivillige organisasjoner generelt er meget positive til forslaget om å effektivisere håndhevingen av reklameforbudene, mens representanter for næringslivet er skeptiske til den foreslåtte ordningen. Det pekes bl.a. på at antallet saker som blir behandlet på det aktuelle området, ikke er stort nok til å begrunne innføring av tvangsmulkt og at reklamereglene er uklare. Uttalelser fra politiet støtter departementets syn på at det er behov for en alternativ administrativ ordning/oppfølging av brudd på reklameforbudene, fordi politiet heller ikke i framtiden vil kunne prioritere behandlingen av slike saker.

Ifølge alkoholloven § 9-2 er all reklame for alkoholholdig drikk forbudt. Det samme gjelder reklame for tilvirkningsmidler og tilsetningsstoffer, jf. § 9-1. Det uttales at de første årene etter at reklameforbudet ble innført, ble forbudet i stor grad overholdt av aktørene i markedet, og håndhevingen bød på få problemer, men at de seinere års utvikling har vist en økning i antallet lovovertridelser.

Alkoholloven har to sanksjonsmuligheter mot ulovlig alkoholreklame; inndragning av bevilling og anmeldelse. Det uttales at inndragning av bevilling er lite brukt i praksis fordi overtredene ikke er bevillingshavere, eller p.g.a. de økonomiske konsekvensene en inndragning kan innebære. Videre uttales at saker som blir anmeldt til politiet, henlegges. Det er Rusmiddeldirektoratets inntrykk at årsaken til henleggelsene i stor utstrekning er at politiet på grunn av begrensede ressurser ikke prioriterer disse sakene.

Det framholdes at i dagens situasjon står tilsynsmyndigheten i praksis uten noe egnet sanksjonssystem overfor overtredelser av reklameforbudet i alkoholloven. Sosialdepartementet ser derfor at det er nødvendig å effektivisere håndhevingen av bestemmelsene ved å innføre hjemmel for å pålegge retting og tvangsmulkt.

All direkte og indirekte reklame for tobakk er forbudt etter tobakksskadeloven § 2. Bestemmelser om reklameforbud har vært i loven siden den ble vedtatt i 1973, og i 1995 ble forbudet mot indirekte reklame utvidet. Lovens § 3 stiller også krav om merking av tobakksvarer med helseadvarsel og innholdsdeklarasjon. Overtredelse av lovens forbud og påbud kan straffes med bøter etter tobakksskadeloven § 9.

Det uttales at det etter gjeldende rett ikke finnes effektive sanksjonsmuligheter for å håndheve reklame- og merkebestemmelsene da anmeldelse er eneste mulige virkemiddel, mens erfaringer viser at denne type saker ikke prioriteres fra politiets side. Siden november 1990 er bare to saker fulgt opp av politiet. I dag blir de fleste saker behandlet ved at Sosial- og helsedirektoratet (tidligere Statens tobakksskaderåd) påpeker eventuelle overtredelser og oppfordrer overtredere til å rette opp forholdet.

Det påpekes at det er tendenser til at næringsdrivende bevisst overtrer reklameforbudet eller spekulerer i hva som er lovlig, og Helsedepartementet finner derfor behov for å effektivisere håndhevingen av bestemmelsene ved å innføre hjemmel for å pålegge retting og tvangsmulkt.

Det redegjøres i proposisjonen for ordninger i andre lover som hjemler bruk av administrative reaksjoner som tvangsmulkt eller lignende sanksjoner. Dette gjelder næringsmiddeloven, kommunehelse-tjenesteloven, forurensningsloven, konkurranseloven, plan- og bygningsloven, brannvernloven, kredit-tilsynsloven, lotteriloven og markedsføringsloven. Felles for bestemmelsene i disse lovene er at de gir hjemmel for å ilegge en økonomisk reaksjon som et incitament for å få en ulovlig handling eller tilstand til å opphøre.

På ett område innen tobakksskadelovgivning er det allerede innført tvangsmulkt som sanksjon. Dette gjelder for overtredelse av tobakksskadeloven § 6 om røykeforbud i lokaler og transportmidler hvor allmennheten har adgang, og for overtredelser av forskrift om røyking på restauranter og andre serveringssteder.

Når det gjelder tilsyn, mener departementet at hensynet til enhetlig praksis og likebehandling sikres ved at en statlig etat fortsatt har tilsynsansvaret, og foreslår at det lovfestes at Sosial- og helsedirektoratet skal ha dette. Det foreslås også at Sosial- og helsedirektoratet får myndighet til å pålegge overtredere av de aktuelle bestemmelser å rette forholdet.

Departementet foreslår videre at Sosial- og helsedirektoratet gis myndighet til å ilegge tvangsmulkt, og uttaler at rettssikkerheten er ivaretatt ved at alle enkeltvedtak skal kunne påklages til Markedsrådet. Det uttales at engangsmulkt bare forutsettes brukt i de tilfellene det anses særlig påkrevd at pålegget oppfylles innenfor fristen, og at for øvrig brukes løpende dagmulkt.

Det foreslås at tvangsmulkt unntaksvis på visse vilkår skal kunne fastsettes for framtidige overtredelser av reklamebestemmelsene dersom det foreligger særlige omstendigheter. Denne ordningen er ment for tilfeller hvor bruk av ordinær tvangsmulkt ikke vil være et effektivt sanksjonsmiddel. Det framholdes at forhåndsfastsatt tvangsmulkt vil kunne hindre at de samme aktører begår stadige brudd på reklamebestemmelsene for eksempel i form av kortvarige reklamekampanjer som vil være avsluttet før tilsynsmyndigheten rekker å reagere med ordinær tvangsmulkt. Det foreslås å lovfeste at forhåndsfastsatt tvangsmulkt skal kunne fastsettes for inntil ett år. Forvaltningslovens regler om forhåndsvarsel og klage skal gjelde for vedtak om forhåndsfastsatt tvangsmulkt på samme måte som for pålegg om retting og vedtak om ordinær tvangsmulkt.

I og med at det er foreslått likt regelverk i alkohol- og tobakksskadeloven, vil det etter departementets mening av hensyn til utvikling av lik og god praksis, kompetanseoppbygging og effektivitet være en fordel å ha en felles klageinstans for saker etter begge lovene. Ved vurderingen har departementet lagt vekt på at det er viktig at klageinstansen oppfattes som objektiv og upartisk av partene, og det foreslås at Markedsrådet blir felles klageinstans for vedtak knyttet til overtredelser av bestemmelsene i alkoholloven og tobakksskadeloven. Markedsrådets avgjørelser kan prøves av domstolene etter de vanlige regler for domstolprøving av forvaltningens avgjørelser. Ved behandling av saker etter alkoholloven og tobakksskadeloven vil departementet ikke ha instruksjonsmyndighet overfor Markedsrådet. Sosialdepartementet og Helsedepartementet vil være rett saksøkt ved eventuelle rettssaker på dette området (etter henholdsvis alkoholloven og tobakksskadeloven). Videre vil Sosialdepartementet og Helsedepartementet bære de økonomiske kostnadene med ordningen. Departementet foreslår at de saksbehandlingsregler som er gitt i eller i medhold av markedsføringsloven, skal gjelde så langt de passer også ved Markedsrådets behandling av saker etter alkohol- og tobakksskadeloven. Der markedsføringsloven ikke regulerer et spørsmål, eller der markedsføringsloven ikke passer, vil forvaltningslovens bestemmelser om saksbehandling gjelde.

Det foreslås at ilagt tvangsmulkt helt eller delvis skal kunne frafalles dersom særlige grunner taler for det.

Etter departementets syn er det hensiktsmessig å ha hjemmel til å gi forskrifter om forhold som fastsettelse, beregning og innkreving av tvangsmulkt, og det foreslås bestemmelse om dette.

Departementet foreslår at sysselmannen får myndighet til å føre tilsyn, gi pålegg om retting og fastsette tvangsmulkt for brudd på reklame- og merkebestemmelsene etter tobakksskadeloven for Svalbard. Når det gjelder tilsyn med at alkoholreklameforbudet overholdes på Svalbard, vil departementet komme tilbake til saken i forbindelse med forskriftsendring.

Den foreslåtte ordningens forhold til Grunnloven § 96 om vern mot straff uten etter dom tas opp, og departementet bemerker at tvangsmulkt etter sikker rett ikke er straff, og at plikten til å betale tvangsmulkt ikke avhenger av skyld, men utløses når et ulovlig forhold inntreffer. Det uttales også at saker om tvangsmulkt etter den foreslåtte ordning ikke kan anses som straffeanklage etter Den europeiske menneskerettskonvensjon (EMK) artikkel 6 nr. 1, og at de ikke vil kunne rammes av forbudet i EMK sjuende tilleggsprotokoll artikkel 4 nr. 1 mot å straffe en person to ganger for samme handling.

Når det gjelder økonomiske og administrative konsekvenser, framholdes det at innføringen av tvangsmulkt medfører en utvidelse av de oppgavene Sosial- og helsedirektoratet i dag ivaretar, men departementet legger til grunn at det merarbeidet som innføring av tvangsmulkt vil kunne medføre, ikke vil være betydelig, og at det kan håndteres innenfor en effektiv utnyttelse av dagens ressurser. På bakgrunn av at Markedsrådet blir klageinstans for vedtak truffet av Sosial- og helsedirektoratet, får rådet utvidet sine oppgaver til å omfatte flere rettsområder og sakstyper enn det behandler i dag. Det er derfor nødvendig med en styrking av rådet og dets sekretariat. Det antas at det til sammen vil være behov for rundt to årsverk til denne styrkingen samt midler til driftskostnader. Dette vil bli dekket innenfor Sosialdepartementets og Helsedepartementets rammer.

Det foreslås at lovendringene trer i kraft fra den tid Kongen bestemmer.

1.1.3 Tillatelse til tilvirkning av øl og vin for skjenking i egen virksomhet

Som bakgrunn for forslaget vises til at Stortinget 14. desember 1999 fattet følgende vedtak:

"Stortinget ber Regjeringen fremme forslag til særskilt bevillingsordning som bør knyttes til både serverings- og skjenkebevilling, og begrenses til utskjenking på steder der tilvirkning, servering og skjenking skal skje.

Den særskilte bevillingsordningen som omfatter lokale tradisjonsdrikker av typen øl, vin og sider, bør være lite byråkratisk og på et akseptabelt kostnadsnivå."

Sosial- og helsedepartementet sendte i september 2000 ut et høringsnotat om ny bevillingsordning for tilvirkning av øl og vin for skjenking i egen virksomhet med høringsfrist i desember samme år. Av 55 høringsinstanser som uttalte seg, var det 38 som støttet forslaget, eller som ikke hadde merknader. Det redogjøres i proposisjonen for enkelte av kommentarene fra høringsinstansene til ulike deler av forslaget.

Gjeldende rett innebærer at innehaver av skjenkebevilling kan produsere øl og vin for skjenking i egen virksomhet under forutsetning av at virksomheten i tillegg til kommunal skjenkebevilling har en statlig tilvirkningsbevilling etter alkoholoven kapittel 6, jf. kapittel 3A. Dette innebærer at bevillingshaver også har engrosbevilling for den type alkoholholdig drikk som tilvirkningsbevillingen omfatter. Det opplyses at det kun er én virksomhet som innehar både statlig tilvirkningsbevilling og kommunal skjenkebevilling.

Det foreslås at en virksomhet som driver et skjenkested, skal kunne få utvidet skjenkebevillingen med en tillatelse til tilvirkning for skjenking ved serveringsstedet. Vilåret er at stedet har et totaltilbud hvor tilvirkning av egen drikk og skjenking av denne inngår som en del av stedets helhetlige tilbud og karakter. Tilvirkningsdelen gis som tillegg til en skjenkebevilling.

Departementet foreslår at det presiseres i loven at det ikke kan knyttes både statlig tilvirkningsbevilling og kommunal tilvirkningstillatelse til samme produksjonsanlegg.

Det foreslås ingen særskilt regulering av vandelsvurdering mv. i forbindelse med kommunens behandling av søknader om tillatelse til tilvirkning. Inndragning av en skjenkebevilling vil også omfatte en eventuell tillatelse til tilvirkning.

Forslaget innebærer at kommunen kan utvide en skjenkebevilling til også å omfatte tilvirkning av de samme drikkene som kan skjenkes, men ikke sterkvin eller brennevin.

Departementet foreslår å legge bevillingsmyndigheten til kommunen fordi kommunen er nærmest til å vurdere slike saker som en del av den frihet kommunene har til å utforme sin alkoholpolitikk.

Det foreslås at utvidelsen skal knyttes til det samme lokalet som skjenkebevillingen. Tilvirkning etter den foreslåtte ordningen skal bare kunne skje i tilvirkningslokaler som ligger i samme lokaler som, eller i naturlig forbindelse med, skjenkestedet.

Departementet bemerker at det er best i samsvar med bakgrunnen for forslaget å begrense tilvirkningstillatelsene til alminnelig bevilling og bevilling

for en enkelt bestemt anledning, og foreslår at en ambulerende bevilling ikke skal kunne utvides.

Departementet mener det ikke er grunnlag for egne gebyrer knyttet til ordningen.

I drøftingen av administrative og økonomiske konsekvenser av forslaget påpekes det at den foreslåtte ordningen overlater til kommunene å fatte enkelte avgjørelser som i dag må fattes av statlig myndighet, og at den innebærer en effektivisering i forhold til dagens system. Videre blir den billigere for bevillingssøker, ettersom det kun skal betales ett bevillingsgebyr. Kommunene vil få noe merarbeid som følge av søknader om utvidelse av eksisterende bevilling. Ordningen antas ikke å gi økt belastning av betydning for fylkesmennene som klageinstans og heller ikke å få særlige konsekvenser av økonomisk eller administrativ art for fylkeskommune eller stat.

1.1.4 Tillatelse til innførsel av alkoholholdig drikk for salg eller skjenking i egen virksomhet

Sosial- og helsedepartementet sendte i juni 2001 ut et høringsnotat om ny ordning for tillatelse til innførsel av alkoholholdig drikk for skjenking eller salg i egen virksomhet med høringsfrist i september samme år. Av totalt 56 høringsinstanser hadde 22 ingen merknader, mens 5 ikke ønsket å avgi uttalelse i saken. Det uttales at de fleste høringsinstansene var positive til forslaget, og at 5 høringsinstanser var mot forslaget i sin helhet. Andre har hatt innvendinger mot deler av forslaget eller mener at det finnes hensyn som taler mot forslaget, men at disse må vike for dem som taler for.

Gjeldende rett og praksis er slik at innehaver av kommunal eller statlig skjenkebevilling kan innføre alkoholholdig drikk for skjenking i egen virksomhet under forutsetning av at virksomheten i tillegg til skjenkebevilling har statlig engrosbevilling etter alkoholoven kapittel 3A eller statlig tilvirkningsbevilling etter alkoholoven kapittel 6, jf. alkoholoven § 2-1. Tilsvarende kan innehaver av salgsbevilling for øl innføre øl for salg i egen virksomhet, forutsatt at virksomheten i tillegg til salgsbevilling etter alkoholoven § 3-1 annet ledd også har engros- eller tilvirkningsbevilling. Det opplyses at det per august 2001 kun er én aktør som innehar både skjenke- og engros/tilvirkningsbevilling.

Det foreslås å åpne for at salgs- og skjenkesteder skal kunne få sin bevilling utvidet til også å gjelde innførsel av alkoholholdig drikk for skjenking eller salg i egen virksomhet. Forslaget omfatter kommunale og statlige skjenkebevillinger og kommunale salgsbevillinger for øl med lavere alkoholinnhold enn 4,76 volumprosent alkohol. Salgs- eller skjenkebevillingen skal kunne utvides til å omfatte innførsel

av den eller de typer alkoholholdig drikk som salgs- eller skjenkebevillingen omfatter.

Departementet bemerker at den foreslåtte ordningen kun innebærer et begrenset unntak fra hovedregelen om at bare innehavere av engros- eller tilvirkningsbevilling kan innføre alkoholholdig drikk. Ordningen er ment å gi små virksomheter mulighet til å få innførselstillatelse på en måte som er enklere å administrere og forholde seg til enn statlig tilvirkningsbevilling.

Departementet foreslår ingen særskilt regulering av vandelsvurdering mv. i forbindelse med kommunens behandling av søknader om tillatelse til innførsel. Inndragning av en salgs- eller skjenkebevilling vil også omfatte en eventuell tillatelse til innførsel. Departementet kan ikke se at det skal være behov for særskilt lovgivning for å sikre adekvat kontroll i forbindelse med forslaget.

Det anføres at den foreslåtte ordningen vil imøtegå kritikken fra EFTA Surveillance Authority (ESA) som mener det norske bevillingssystemet er for strengt og har kritisert dette i et såkalt åpningsbrev høsten 1998.

Departementet foreslår en forskriftshjemmel som gir departementet mulighet til å gi AS Vinmonopolet nærmere avgrensede innførselsrettigheter.

Tillatelse til innførsel skal etter forslaget ikke kunne gis som tillegg til ambulerende skjenkebevilling.

Departementet opprettholder forslaget om ikke å knytte særskilte gebyrer til innførselstillatelsen.

Uner drøftingen av administrative og økonomiske konsekvenser anføres at forslaget vil innebære en praktisk og økonomisk forenkling for virksomheter som ønsker å innføre alkohol for skjenking eller salg i egen virksomhet. Forslagene antas ikke å innebære særlige konsekvenser av økonomisk eller administrativ karakter for kommunene eller staten. Tollvesenets oppgaver kan bli noe utvidet. Næringsmiddeltilsynets oppgaver antas å øke marginalt. Ordningen antas ikke å gi økt belastning av betydning for fylkesmennene som klageinstans.

1.2 Sammendrag av Ot.prp. nr. 23 (2002-2003)

1.2.1 Innledning

Det legges i Ot.prp. nr. 23 (2002-2003) fram forslag til lov om endringer i lov 9. mars 1973 nr. 14 om vern mot tobakksskader (tobakksskadeloven). Forslaget gjelder endringer i loven § 6 om vern mot passiv røyking. Forslaget innebærer også opphevelse av forskrift 15. desember 1995 nr. 990 om røyking på restauranter og andre serveringssteder, internkontroll m.v. (restaurantforskriften). Forslagets hovedinnhold er at det innføres forbud mot røyking på alle serveringssteder.

Om rettslig utvikling og gjeldende rett framholdes bl.a. at Sosialdepartementet i Ot.prp. nr. 27 (1987-1988) fremmet forslag til ny § 6 i tobakksskadeloven. Lovendringen trådte i kraft 1. juli 1988. Endringen innebar at lufta skal være røykfri i lokaler og transportmidler hvor allmennheten har adgang, og i møterom, arbeidslokaler og institusjoner hvor to eller flere personer er samlet. Dersom det innen et område er flere lokaler som har samme formål, er det adgang til å tillate røyking i inntil halvparten av disse lokalene. Ved lovendringen ble det gjort eksplisitt unntak fra kravet om røykfri luft for serveringssteder. Samtidig ble det inntatt en hjemmel til i forskrift å fastsette krav til røykfri luft i serveringssteder. Fra 1. juli 1993 er det i forskrift satt krav om at minst en tredjedel av bordene samt alle fellesarealer i serveringssteder skal være i røykeforbudssonen.

Tobakksskadeloven § 6 ble på ny vedtatt endret i 1995. Unntaket for serveringssteder ble tatt ut av loven. Det ble samtidig tatt inn en ny bestemmelse som fastslo at det skal være totalt røykeforbud i serveringssteder som er åpne ut mot lokaler som benyttes til andre formål. Denne lovendringen trådte i kraft 1. januar 1996.

Forskrift om røyking på restauranter og andre serveringssteder, internkontroll m.v. ble fastsatt 15. desember 1995. Bestemmelsene om røykfri luft ble skjerpet med virkning fra 1. januar 1998 etter en overgangsperiode på 2 år. Røyking kan ifølge den forskriften som nå gjelder, tillates ved inntil halvparten av bordene og sitteplassene i lokalet. Det er som hovedregel ikke tillatt å røyke ved bar- eller serveringsdisk.

Departementet viser til at tidligere har vært bebudet en gradvis skjerpelse av de krav som stilles til de røykfrie miljøer på serveringssteder.

Det redegjøres for regulering i andre land av røyking på restauranter og andre serveringssteder. I tillegg til reguleringer i Europa omtales situasjonen i USA, Australia, New Zealand og Canada, siden disse landene har gått lengst i regulering av røyking på serveringssteder.

Det er ingen europeiske land som har et totalforbud mot røyking på restauranter og serveringssteder. Enkelte europeiske land, blant annet Irland, har imidlertid vedtatt lovendringer som i ulik grad gir hjemmel til å innføre røykfrie serveringssteder.

Den svenske riksdagen vedtok i 2002 målsettingen om at alle serveringssteder skal være røykfrie innen 1. januar 2004. Dersom målet ikke blir oppnådd frivillig innen 2004, uttalte Riksdagen at den vil stille seg bak en lovendring. Det ble også stilt krav om at innen januar 2003 skulle alle restauranter kunne tilby helt røykfrie avdelinger.

I USA er det per 29. mars 2002 154 kommuner/byer som har røykfrie restauranter. Inkludert i dette

tallet er 35 kommuner/byer som tillater røyking i egne, avlukkede røykerom. Delstaten California innførte totalforbud mot røyking på restauranter i 1994. Forbudet ble i 1998 utvidet til å gjelde alle serveringssteder. Delstaten Delaware vedtok i mai 2002 lovgivning som forbyr all innendørs røyking på offentlige steder inkludert serveringssteder. I de resterende delstatene er det varierende grad av regulering av røyking på serveringssteder.

De fleste statene i Australia har regler om røykfrihet på offentlige steder og serveringssteder. New Zealand har flere bestemmelser om røyking på offentlige steder, og serveringssteder og kasinoer er delvis unntatt fra krav om røykfrihet. Forslag om å oppheve dette unntaket er lagt fram for helsekomiteen i parlamentet med hensynet til de ansatte i bransjen som begrunnelse. Opphevelsen av unntaket trer tidligst i kraft medio 2003.

I Canada har provinsen British Colombia vedtatt en forskrift som krever at steder som tillater røyking, må etablere separate rom for dette formålet. Arbeidstakere skal ikke jobbe i rom hvor det røykes, men kan oppholde seg i røykerom i inntil 20 prosent av sin arbeidstid. I byen Ottawa har røyking vært forbudt på alle offentlige steder innendørs fra 1. august 2001. Forbudet inkluderer barer og restauranter.

Helsedepartementet sendte 11. september 2002 på høring et forslag til endringer i lov 9. mars 1973 nr. 14 om vern mot tobakksskader med høringsfrist 1. november samme år. Høringsnotatet foreslo innføring av totalforbud mot røyking på serveringssteder. Departementet har mottatt 118 høringsuttalelser. Det opplyses at av høringsinstansene er 80 positive til forslaget og 11 er negative.

1.2.2 Kunnskapsstatus om helseskader ved passiv røyking

Det kalles passiv eller ufrivillig røyking når en person puster i luft som er forurenset med tobakksrøyk.

Det framholdes at foreldrenes røyking er den viktigste kilden til passiv røyking blant barn. Dersom begge foreldrene til barn røyker 15 sigaretter om dagen, får barna en daglig "røykedose" som tilsvarer at de har røykt 1/5 sigarett når det gjelder nikotin og 2 sigaretter når det gjelder det kreftfremkallende stoffet nitrosodimetylamin. Det framholdes at barn som vokser opp i et røykfylt innemiljø, oftere får ørebetennelse og luftveisinfeksjoner og økt forekomst av astma.

For voksne er ektefellers røyking og røyking på arbeidsplassen de viktigste kildene til passiv røyking.

Det framholdes at mange mennesker føler ubehag når de utsettes for passiv røyking, selv ved kort tids påvirkning. Symptomene kan være irritasjon i

øyene, sår eller tørr hals, hoste, tiltetting i brystet eller tungpustethet. Symptomene er størst blant personer med såkalte hyperreaktive luftveier.

Det understrekes at økt hyppighet av lungekreft i forbindelse med passiv røyking er vist i en rekke undersøkelser. Det er i Norge beregnet at 50 ikke-røykere dør av lungekreft som følge av passiv røyking på arbeidsplassen og i hjemmet. Ifølge ei ekspertgruppe i WHO øker passiv røyking risikoen for lungekreft med mellom 20 og 30 pst. Det uttales at det er grunn til å mistenke passiv røyking for å øke risikoen for kreft på livmorhalsen og for brystkreft. Det uttales at det i Norge er anslått at mellom 300 og 500 ikke-røykere dør hvert år av hjerteinfarkt forårsaket av passiv røyking. I to nyere undersøkelser av slag ble det funnet at risikoen for slag var fordoblet blant ikke-røykere som bodde sammen med en røyker eller var utsatt for passiv røyking på arbeidsplassen.

Det framholdes at røyking under svangerskapet gir fosteret mindre oksygen og næring og dermed dårligere vekst og utvikling av viktige organer som hjerne, hjerte og lunger. Videre påpekes at røyking kan føre til komplikasjoner i svangerskapet som for tidlig fødsel og dødfødsel, og at det øker risikoen for krybbedød betydelig.

En nordisk rapport viser at mannlige servitører er den yrkesgruppen i samfunnet som har høyest generell krefthyppighet og den høyeste hyppigheten av lungekreft og kreft i urinblæren. Passiv røyking framholdes som en sannsynligvis betydelig medvirkende årsak til dette. Det vises til beregninger gjort på grunnlag av to undersøkelser i England og en i Irland som går ut på at 22 av 100 servitører i puber vil dø på grunn av forhold ved arbeidsmiljøet/passiv røyking. Det uttales at servitører som følge av passiv røyking på arbeidsplassen har en uakseptabel høy risiko for å utvikle en dødelig sykdom som kreft eller hjerteinfarkt, og at denne ekstra dødsrisikoen sannsynligvis er langt høyere enn det man finner for andre yrkesgrupper her i landet.

For restaurantgjester er det den kortvarige påvirkningen av passiv røyking som er av betydning, og det understrekes at astmatikere og allergikere kan oppleve store helsemessige irritasjoner og problemer når de blir utsatt for passiv røyking. Det uttales at foretatte nikotinmålinger viser at luften både i røykesonen og i røykeforbudssonen inneholder konsentrasjoner av tobakksrøyk som ikke bare vil utløse luftveisproblemer hos personer med hyperreaktive luftveier, men som også kan gi effekter hos lungefriske.

Det uttales videre at foreliggende undersøkelser tyder på at passiv røyking kan være et vel så stort helsemessig problem for røykere som for ikke-røykere.

1.2.3 Resultatene av den gjennomførte evalueringen av restaurantforskriften

Det er gjennomført evaluering av erfaringene med den foreliggende restaurantforskriften, og følgende konklusjoner framheves:

- Forskriften etterleves svært forskjellig i ulike typer etablissemeter. På spisesteder følges reglene bedre enn på drikke- og dansesteder.
- I minst 30 pst. av kommunene utøves det ikke tilsyn.
- Om lag halvparten av tilsynsutøverne anser det som umulig å etterleve bestemmelsene i forskriften i praksis.
- Mange tilsynsutøvere er skeptiske til måling av luftkvalitet.
- Under en femtepart av tilsynsutøverne er tilfreds med dagens regelverk. 55 pst. av tilsynsutøverne ønsker skjerpelser.
- De fleste bransjefolk mener bestemmelsene er svært vanskelige å etterleve på drikke- og dansesteder.
- Bare et mindretall av eiere/drivere opplyser at de har investert mer enn 2 pst. av ett års omsetning for å tilpasse seg kravene i regelverket. Rundt 10 pst. av de spurte hadde brukt et beløp tilsvarende mer enn 10 pst. av ett års omsetning på dette.
- Blant publikum støtter 70 pst. et påbud om fysiske skiller mellom røykesone og røykeforbudssone. 30 pst. av befolkningen støtter totalforbud på spisesteder, mens 46 pst. støtter totalforbud på puber og barer.

1.2.4 Begrunnelsen for røykfrie serveringssteder

Departementet mener det er viktig å sørge for at alle arbeidstakere får en røykfri arbeidsplass, også serveringspersonale og ansatte i barer, diskoteker og lignende. Det er departementets syn at de målsetninger som lå bak de skjerpelsene som ble foretatt i restaurantforskriften i 1995, så langt ikke er oppnådd.

Per i dag finnes det, etter departementets vurdering, ikke et effektivt vern mot passiv røyking på restauranter og serveringssteder hvor røyking tillates i deler av lokalene.

Det uttales at det er sannsynlig at en innføring av røykfrie serveringssteder vil ha en gunstig effekt på ungdomsrøyking. Det vises til at mange personer med astma og allergier ikke kan oppholde seg på serveringssteder da de får alvorlige plager av den røykfylte luften, og at en ved å innføre totalt røykeforbud på serveringssteder unngår at en stor gruppe av befolkningen blir utestengt fra en viktig sosial arena.

Et totalforbud mot røyking på serveringssteder vil etter departementets syn medføre en vesentlig for-

enkling i forhold til tilsyn og kontroll med etterlevelsen av reglene.

Departementet mener at innføring av totalt røykeforbud er det eneste alternativet som tilfredsstiller de krav som bør stilles til ansattes arbeidsmiljø på serveringssteder, puber, barer osv., og som løser problemet med passiv røyking på arbeidsplassen for disse.

Ulike ventilasjonssystemer kan etter departementets mening ikke tilfredsstille de krav som av helsemessige grunner bør stilles til luftkvaliteten i serveringssteder.

Det er departementets oppfatning at det fortsatt vil være behov for regler om internkontroll etter en innføring av totalforbud. Departementet foreslår derfor at en regel om internkontroll tilsvarende någjeldende § 6 i restauranterforskriften tas inn i tobaksskadeloven § 6. Tobaksskadeloven § 10 vil gi hjemmel for en eventuell fremtidig bruk av internkontrollforskriften på tobaksskadelovens område.

1.2.5 Virkeområdet for røykeforbudet

Tobaksskadeloven § 6 annet ledd gjør unntak fra hovedregelen i første ledd bl.a. når det gjelder områder hvor flere lokaler har samme formål. Her kan røyking tillates i inntil halvparten av lokalene. Departementet foreslår at muligheten til å ha røykerom eller avdelinger ikke skal omfatte serveringssteder. Dette medfører at serveringssteder ikke lenger kan ha noen bord hvor det er røykeforbud, og andre bord hvor det ikke er et slikt forbud. Det framgår av forslaget at serveringssteder er steder hvor det foregår servering av mat og/eller drikke og hvor forholdene ligger til rette for fortæring på stedet. Steder som vil falle innenfor er bl.a. restauranter, kafeer, kantiner, foajeer, hoteller, barer, puber, diskoteker og i enkelte tilfelle selskapslokaler og lignende.

Når det gjelder retten til å røyke i pauserom på arbeidsplassen, presiseres det at for å ha rett til å røyke på pauserommet, må man ha to pauserom.

Departementet ønsker ikke at flyplasser skal ha særskilte regler for røyking på serveringssteder.

1.2.6 Dispensasjonsadgangen

Departementet mener at det fortsatt skal være en regel om dispensasjonsadgang i tobaksskadeloven § 6.

1.2.7 Muligheten for å opprette røykerom og avdelinger for andre lokaler enn serveringssteder

Det presiseres at muligheten for å opprette røykerom ikke vil omfatte serveringssteder.

Forslaget innebærer videre at det ikke vil være tillatt å opprette ulike røykesoner og røykeforbudssoner.

1.2.8 Økonomiske og administrative konsekvenser

Det uttales at sett i forhold til de relativt beskjedne investeringer som er foretatt for å bedre luftkvaliteten, vurderer departementet perioden fra forskriften trådte i kraft til totalforbud eventuelt blir innført, som en rimelig nedskrivningstid for eventuelle investeringer. Det framholdes at i motsetning til en streng og effektiv håndheving av dagens regelverk vil et totalforbud ikke medføre nye og økte kostnader for næringen i form av ventilasjonsanlegg mv. Røykfrie serveringssteder vil også bidra til å redusere næringens kostnader i forbindelse med rengjøring, vedlikehold etc.

Et totalforbud vil virke positivt inn på helsen til ansatte ved serveringssteder, og vil dermed kunne spare bedriftene for utgifter i forbindelse med bl.a. sykefravær.

Sosial- og helsedirektoratet har etter forespørsel fra departementet gjennomgått en rekke undersøkelser og konkluderer med at et overveiende flertall av disse undersøkelsene viser at røykerestriksjoner ikke medfører vesentlig varig omsetningssvikt eller økonomisk nedgang for næringen. Departementet vil imidlertid presisere at konsekvensene ved å innføre totalforbud mot røyking på serveringssteder i Norge ikke nødvendigvis kan sammenliknes med de konsekvenser som er påvist i undersøkelsene fra andre land. Departementet mener likevel at erfaringene fra andre land gir en indikasjon på at eventuelle negative økonomiske konsekvenser for serveringsnæringen i Norge vil være relativt beskjedne.

Departementet mener at en innføring av røykeforbud på serveringssteder ikke i seg selv vil føre til økt belastning for tilsynsmyndighetene. I forhold til dagens regelverk vil det være vesentlig enklere og mindre tidkrevende å føre tilsyn med et totalforbud.

1.2.9 Ikrafttredelse

Departementet foreslår at loven trer i kraft fra den tid Kongen bestemmer. Departementet mener at det kan tas sikte på at de foreslåtte endringene i tobaksskadeloven § 6 kan tre i kraft i 2004. Forskrift 15. desember 1995 nr. 990 om røyking på restauranter og andre serveringssteder, internkontroll mv. oppheves fra samme tidspunkt.

2. KOMITEENS MERKNADER

2.1 Ot.prp. nr. 42 (2001-2002)

2.1.1 Effektivisering av håndhevingen av reklameforbudene i alkoholoven og tobaksskadeloven og merkebestemmelsene i tobaksskadeloven

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Bjarne Håkon Hans-

sen, Britt Hildeng, Asmund Kristoffersen og Gunn Olsen, fra Høyre, Beate Heieren Hundhammer, Bent Høie og Elisabeth Røbekk Nørve, fra Sosialistisk Venstreparti, Olav Gunnar Ballo og Sigbjørn Molvik, fra Kristelig Folkeparti, Åse Gunhild Woie Duesund og Magne Aarøen, og fra Senterpartiet, Ola D. Gløtvold, viser til at det er bred tilslutning til reklameforbudene i alkoholloven og tobakkskadeforbudene og merkebestemmelsene i tobakkskadeforbudene. Det er imidlertid slik at dagens sanksjonsmuligheter er tungvinte, og eventuelle lovovertridelser blir ikke prioritert av politiet. Flertallet ser at denne type lovbrudd ikke er en prioritert politioppgave. Det er derfor fornuftig å endre loven slik at håndhevingen løses effektivt gjennom hjemmel for administrativ reaksjon i form av pålegg og retting og tvangsmulkt. Flertallet vil generelt bemerke at det er positivt at Regjeringen ikke vurderer inndragelse av bevilling som et egnet virkemiddel overfor hotell- og restaurantnæringen i denne type saker. Det er et virkemiddel som er lett å bruke fra myndighetene, men som oppfattes som urettferdig i forhold til reaksjonsformen overfor andre næringer ved tilsvarende overtridelser. Flertallet viser videre til proposisjonen og vil slutte seg til de foreslåtte endringene.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, lederen John I. Alvheim og Harald T. Nesvik, kan ikke se at de problemstillinger som reises på dette området, er av en slik karakter og av et slikt omfang at det skulle være behov for å gi en hjemmel for en administrativ reaksjon i form av pålegg og retting og tvangsmulkt. Disse medlemmer mener at begrunnelsen med at politiet ikke har tid og kapasitet til å følge opp disse sakene som det her er tale om, ikke kan brukes som et argument for å iverksette nye og flere virkemidler. Dersom dette hadde vært et så stort og alvorlig problem som en skulle tro dette var ut ifra proposisjonens innhold, så ville en nok sett at antallet anmeldelser og etterforskninger hadde vært betydelig høyere. Det er også etter disse medlemmers mening et godt og innarbeidet prinsipp at lovbrudd skal etterforskes av politiet, samt at de straffereaksjoner som eventuelt skal iverksettes i form av bøter eller inndraging, også bør gjøres av politi og påtalemyndighet. Disse medlemmer vil på denne bakgrunn stemme mot at det gis hjemmel for administrativ reaksjon i form av pålegg og retting og tvangsmulkt gjennom nye §§ 9-3, 9-4 og 9-5 i alkoholloven og ny § 8 i tobakkskadeforbudene.

2.1.2 Tillatelse til tilvirkning av øl og vin for skjenking i egen virksomhet

Komiteen viser til at forslaget er en direkte oppfølging av Stortingets tidligere vedtak. Regjeringens oppfølging av vedtaket innebærer at kommunene gjennom en ordinær behandling kan gi denne type bevilling. Det innebærer etter komiteens syn at ordningen vil både tilfredsstillende kravene om å være lite byråkratisk og på et akseptabelt kostnadsnivå, i motsetning til dagens ordning med statlig bevilgning.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Sosialistisk Venstreparti, Kristelig Folkeparti og Senterpartiet, mener at forslaget følger opp målsetninger innenfor landbruks- og reiselivspolitikken om å sikre næringsutvikling med forankring i lokale tradisjoner, produkter og kultur. Flertallet mener at denne forenklingen må sees på som et ledd av prosjektet "Et enklere Norge" som har bred politisk tilslutning.

Med de begrensinger som ligger i forslaget, mener flertallet at ordningen ikke vil ha noen negativ virkning på alkoholforbruket. Flertallet viser til proposisjonen og slutter seg til forslaget.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet er glad for at Regjeringen nå følger opp Stortingets vedtak av 14. desember 1999 (Vedtaket nr. 127 (1999-2000)) der det heter:

"Stortinget ber Regjeringen fremme forslag til særskilt bevillingsordning som bør knyttes til både serverings- og skjenkebevilling, og begrenses til utskjenking på steder der tilvirkning, servering og skjenking skal skje.

Den særskilte bevillingsordningen som omfatter lokale tradisjonsdrikker av typen øl, vin og sider, bør være lite byråkratisk og på et akseptabelt kostnadsnivå."

Det er imidlertid grunn til å stille spørsmål ved om hvorfor det har tatt så lang tid å oppfylle Stortingets vedtak. Det foreliggende forslag løser på mange måter en del av de problemer som noen bedrifter innen reiselivsbransjen har hatt når det gjelder å kunne presentere lokale tradisjoner. Disse medlemmer er imidlertid skeptiske til de strenge reglene som er lagt til grunn når det gjelder at skjenking og tilvirkning skal finne sted i samme og/eller nærliggende lokale. Det er etter disse medlemmers mening mer hensiktsmessig at en er noe mer lempelig på dette området. Disse medlemmer støtter den høringsuttalelsen som Reiselivsbedriftenes Landsforening har gitt på dette punkt. Dette innebærer at det må være tilstrekkelig at skjenkestedet og tilvirkningsstedet ligger i samme tettsted, by, grend eller bygd. Disse medlemmer mener dette blant

annet vil kunne sørge for at flere kan gå sammen om å starte en type virksomhet som kan gir flere arbeidsplasser, samtidig som en kan få til et samarbeid mellom flere aktører og dermed flere å fordele kostnader på.

Disse medlemmer mener også at en inndraging av skjenkebevilling bør kunne gjøres gjeldende for deler av en virksomhet, slik at dersom skjenkestedet mister sin skjenkebevilling, så bør ikke dette automatisk medføre at også tilvirkningen av det lokale produktet må opphøre. Når det gjelder Regjeringens forslag om at kommunen i sin skjønnsmessige vurdering skal legge vekt på at tilvirkningen skal inngå som en del av et helhetlig konsept, så mener disse medlemmer at denne formuleringen mer vil være spiren til nye problemer og fortolkninger enn til å avklare hva som skal til for å kunne få bevilling. Disse medlemmer ønsker derfor å fjerne denne vurderingen.

Disse medlemmer fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

"I lov 2. juni 1989 nr. 27 om omsetning av alkoholholdig drikk mv. skal § 1-7a nytt annet ledd lyde:

En bevilling etter § 4-2 tredje ledd kan bare utvides hvis tilvirkningen skjer i samme tettsted, grend eller bygd som skjenkestedet."

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Sosialistisk Venstreparti, Kristelig Folkeparti og Senterpartiet, mener at intensjonen med forslaget er å knytte tilvirkningen til skjenkebevillingen, slik at en unngikk at for eksempel gårder som produserer øl, skulle måtte gå veien om statlig tilvirkningsbevilling og kommunal skjenkebevilling for å skjenke sitt eget øl på eget skjenkested. Det fremheves i proposisjonen at kravet til samme lokale skal praktiseres med en viss lempe, slik at også et tilvirkningslokale i den umiddelbare nærhet til, og som ligger i naturlig enhet med, skjenkelokalet, etter en konkret vurdering kan godtas. Virksomheter som ønsker å kombinere skjenking og tilvirkning/engrossalg, for eksempel lokale produsenter som leverer til skjenkesteder, har tilfredsstillende regler i dagens lovgivning.

2.1.3 Tillatelse til innførsel av alkoholholdig drikk for salg eller skjenking i egen virksomhet

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti, viser til at forslaget innebærer et begrenset unntak fra hovedregelen som at bare innehavere av engros- eller tilvirkningsbevilling kan innføre alkoholholdig drikk. Stat-

lig engros- eller tilvirkningsbevilling som er beregnet på konkurrenter til Arcus, vil fortsatt bli gitt etter en omfattende saksbehandling, som ikke virker rimelig for en liten virksomhet som ønsker å innføre alkoholholdig drikk for salg eller skjenking i egen virksomhet. Her vil det for eksempel være snakk om innførsel av ulike nisjeprodukter som bygger opp om et steds særegenhet/kvalitet. Flertallet mener at denne forenklingen må sees på som et ledd av prosjektet "Et enklere Norge" som har bred politisk tilslutning.

Flertallet viser til proposisjonen og slutter seg til forslaget.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet viser til høringsnotatene bl.a. fra LO, Norsk nærings- og nytelsesmiddelarbeiderforbund, Hotell- og restaurantarbeiderforbundet, Avholdsfolkets Landsråd, Toll- og avgiftsdirektoratet og Rusmiddeldirektoratet. Disse medlemmer deler de betenkeligheter som framkommer fra flere av disse høringsinstansene når det gjelder en liberalisering av innførsel av alkoholholdig drikk for salg eller skjenking i egen virksomhet.

Disse medlemmer viser også til det som framkommer i rapporten som stipendiat Niels Kristian Akselsen har utarbeidet for flere departement vedrørende forhold i forbindelse med bevillingstillatelser. Disse medlemmer mener det er viktig å opprettholde forhold som gir best mulig anledning til effektiv og god kontroll når det gjelder både alkoholoven og toll- og avgiftsregelverket, og også i forhold til at importerte næringsmidler, herunder drikkevarer, ikke må inneholde helseskadelige eller ulovlige stoffer.

Disse medlemmer er opptatt av å støtte opp om en seriøs restaurantbransje, en detaljalgordning som vi i dag har gjennom Vinmonopolet, og en importordning som best kan ivaretas gjennom fungerende engrosbevillingsordning. Disse medlemmer vil videre understreke at de som ønsker å etablere importordninger for alkoholholdig drikk, har muligheter til dette ved å etablere seg med en egen statlig bevilling i henhold til regelverket.

Disse medlemmer vil minne om at Vinmonopolets monopol på innførsel av alkoholholdig drikk ble oppløst på bakgrunn av frykt for at ESA ville forby Vinmonopolets enerett til detaljalg. Det ble da åpnet for å opprette egne engrosbevillinger for en fri konkurranse innenfor dette området. Disse medlemmer deler derfor ikke kritikken fra ESA om at Norge nå har et for restriktivt bevillingssystem, og at det er nødvendig med ytterligere liberalisering. Og disse medlemmer kan ikke se at ESAs holdninger til norsk alkoholpolitikk eller ønsket om et

enkler Norge er gode nok begrunnelser for en liberalisering som kan gi meget uheldige konsekvenser.

Disse medlemmer vil derfor stemme mot forslagene til endring av §§ 2-1 og 3-1, og disse medlemmer fremmer videre følgende forslag:

"I lov 2. juni 1989 nr. 27 om omsetning av alkoholholdig drikk mv. gjøres følgende endringer:

§ 4-1 annet ledd skal lyde:

Det kan bare skjenkes alkoholholdig drikk som er levert av en som har tilvirknings-, engros- eller salgsbevilling, med mindre det kan skjenkes egen tilvirket drikk med hjemmel i § 4-2 tredje ledd.

§ 4-2 nytt tredje ledd skal lyde:

Bevillingen kan utvides til å omfatte tilvirkning av øl og vin som ikke er tilsatt tilvirket alkohol, for skjenking i egen virksomhet. Bestemmelsene i lovens kapittel 1 og 4 får anvendelse så langt de passer.

§ 4-5 nytt annet punktum skal lyde:

En ambulerende bevilling kan ikke utvides til å omfatte tilvirkning av øl og vin for skjenking i egen virksomhet."

2.2 Ot.prp. nr. 23 (2002-2003)

2.2.1 *Passiv røyking og konsekvensene for arbeidsmiljøet*

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Sosialistisk Venstreparti, Kristelig Folkeparti og Senterpartiet, viser til at det kontinuerlig siden innføringen av lov om vern mot tobakksskader (tobakkskadeloven) i 1973 er blitt foretatt innskjerping. Imidlertid er de ansatte i denne næringen nå de eneste arbeidstakerne som etter dagens lovgivning ikke har et tilstrekkelig vern mot passiv røyking på arbeidsplassen. Bakgrunnen for forslaget fra Regjeringen er et betydelig engasjement fra Hotell- og restaurantarbeiderforbundet og Tobakksfritt for å sikre et slikt vern. Flertallet viser til at det etter hvert ble stilt spørsmål om det medisinskfaglige grunnlaget for å tillate dette unntaket. Flertallet vil berømme statsråden for å ha fulgt opp dette gjennom denne proposisjonen og dermed lagt grunnlaget for at Norge igjen kan bli et foregangsland i lovgivning for å verne arbeidstakere mot tobakksskader. Flertallet vil understreke at denne lovendringen dermed ikke er en spesiell streng lovgivning overfor en spesifikk bransje, men en oppheving av en unntaksordning som denne næringen har hatt.

Flertallet viser til at i de siste tiårene har det kommet mer informasjon og forskning om de medisinske konsekvensene av passiv røyking. Flertal-

let legger til grunn at passiv røyking er når en person puster i luft som er forurenset med tobakksrøyk.

Det er i dag god dokumentasjon på sammenheng mellom passiv røyking og redusert helse, økt fare for sykdom og tidligere død. Proposisjonen legger blant annet til grunn Verdens helseorganisasjons kreftforskingscenters (International Agency for Cancer Research) konklusjoner. De slår fast at det er tilstrekkelig vitenskapelig bevist at det er en sammenheng mellom passiv røyking, lungekreft og hjerteinfarkt. Arbeidsgruppen slår fast at passiv røyking øker risikoen for lungekreft med mellom 20 og 30 prosent. Undersøkelsene viser at dersom en ikke-røyker har en ektefelle som røyker, vil den relative risikoen for både ikke-dødelig og dødelig hjerteinfarkt være økt med ca. 25 prosent. Her i landet er det anslått at 300 til 500 ikke-røykere årlig dør av hjerteinfarkt som skyldes passiv røyking.

Flertallet vil videre vise til at det også er effekter av mer kortvarig påvirkning. Mange mennesker føler ubehag når de utsettes for passiv røyking. Symptomene kan være irritasjon i øynene, sår eller tørr hals, hoste, tiltetting i brystet eller tungpustethet. Symptomene er størst blant personer med såkalte hyperaktive luftveier (omtrent en fjerdedel av befolkningen). I løpet av kort tid kan passiv røyking føre til økt sannsynlighet for blodpropp og lett utløsning av hjertekrampe hos hjertesyke, og allerede etter 30 minutters eksponering vil funksjonene til det innerste celledaget i blodårene i hjertet være påvirket i like stor grad som hos røykere. Flertallet vil vise til at dette er i seg selv ubehag og farer som de fleste i dagens samfunn ikke vil akseptere å bli utsatt for på sin arbeidsplass.

Hotell- og restaurantarbeidere har høy dødelighet på grunn av sykdom før pensjonsalder. Ut fra en gjennomsnittsbetraktning av de målingene som er gjort på norske serveringssteder, vil en teoretisk kunne legge til grunn at av 1 000 dødsfall blant servitører vil 33 skyldes passiv røyking. Proposisjonen legger til grunn at med et lavt estimat for eksponering vil 1 av 5 dø av hjerteinfarkt som følge av passiv røyking på arbeidsplassen. I California ble det foretatt målinger i forbindelse med innføringen av røykeforbudet som viser at én måned etter var symptomer på luftveiene redusert med 60 prosent og irritasjoner med nesten 80 prosent for de ansatte.

På denne bakgrunn støtter flertallet proposisjonens konklusjon at servitører som følge av passiv røyking på arbeidsplassen har en uakseptabel høy risiko for å utvikle en dødelig sykdom som kreft eller hjerteinfarkt. Denne ekstra dødsrisikoen er sannsynligvis langt høyere enn det man finner for andre yrkesgrupper her i landet.

Flertallet vil videre vise til de prinsippene som ligger til grunn i NOU 2001:22 "Fra bruker til

borger" om antidiskriminering av funksjonshemmede. Tilgjengelighetsbegrepet kan etter flertallets syn ikke bare knyttes til fysiske hindringer, men også til en så åpenbar hindring som røyking på serveringssteder er for en betydelig del av befolkningen. Serveringssteder er blitt viktige i vårt sosiale liv og vil for mange være en del av det som oppfattes som "Det gode liv". Flertallet mener at dagens røykelov fratar mennesker med hjerte- og lungeproblemer og følsomme luftveier mulighet til å ta del i dette.

På denne bakgrunn og med den begrunnelse som er gitt i proposisjonen, vil flertallet støtte proposisjonens forslag om å endre tobakksskadelovens § 6 andre ledd slik at røyking ikke tillates på serveringssteder, og at dermed forskrift 15. desember 1995 nr. 990 om røyking på restauranter og andre serveringssteder, internkontroll mv. (restaurantforskriften) oppheves.

Flertallet vil understreke at flertallets hovedbegrunnelse for å støtte forslaget om røykfrie serveringssteder er hensynet til arbeidstakernes arbeidsmiljø og helse. Med den kunnskap vi i dag har om de alvorlige helserisikoene ved passiv røyking, er det, slik flertallet ser det, helt uakseptabelt at ansatte i hotell- og restaurantnæringen ikke skal ha den samme retten til et røykfritt arbeidsmiljø som andre arbeidstakere. Lovforslaget vil, når det gjennomføres, gi også disse arbeidstakerne denne retten. Lovforslaget er etter flertallets mening en utvidelse av den regulering av røyking vi har hatt her i landet i lang tid for å beskytte andre mot det ubehag og den helsefare som er forbundet med ufrivillig, passiv røyking.

Flertallet erkjenner at et lovforbud mot røyking på utesteder og serveringssteder kan oppfattes å være en innskrenking av den enkelte røykers personlige frihet. Men denne friheten må, slik flertallet ser det, vike for hensynet til de ansattes rettmessige krav om et røykfritt arbeidsmiljø. Flertallet vil videre understreke at et lovforbud også vil utvide den personlige friheten for store grupper. I tillegg til arbeidstakernes frihet og rett til et røykfritt arbeidsmiljø vil røykfrie serveringssteder i betydelig grad øke tilgjengeligheten og den personlige friheten for svært mange som i dag føler ubehag, og som får til dels alvorlige helseplager ved å oppholde seg i røykfylte lokaler.

Flertallet ser heller ikke bort ifra at røykfrie utesteder på sikt kan ha en forebyggende effekt særlig når det gjelder de unges røykevaner. Røyking er ofte tett forbundet med at ungdom samles på utesteder og blir lett en del av kulturen knytta til slike steder. Dersom røykfrie utesteder kan bidra til en endring av denne kulturen, tror flertallet at det kan være med å forhindre at barn og unge begynner å røyke. Det vil i så fall være et betydelig framskritt i det forebyggende helsearbeidet.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet har merket seg at ved fremleggelsen av denne proposisjonen velger Regjeringen å klart synliggjøre hvordan en skal kunne komme frem til sitt mål om et røykfritt Norge. Disse medlemmer støtter Regjeringens intensjon om at en skal få flest mulig til å slutte å røyke, men disse medlemmer deler overhodet ikke Regjeringens virkemidler for å få dette til. Hele proposisjonen bærer preg av å være ført i pennen av personer som har et meget fanatisk syn i sin kamp mot enhver form for bruk av tobakk. Slik disse medlemmer ser det, så fremkommer det i tillegg en del påstander i proposisjonen som det er grunn til å stille store spørsmålstegn ved. I den forbindelse kan det blant annet være grunn til å nevne de påstander som fremkommer når det gjelder muligheten til å kunne få til et tilstrekkelig godt ventilasjonssystem. Nå det gjelder dette, så vil disse medlemmer vise til sine merknader under pkt. 2.2.4 i innstillingen.

Disse medlemmer vil påpeke at det er beklagelig at hotell- og restaurantbransjen ikke i tilstrekkelig grad har fulgt opp de regler og krav til røykfrie soner og ventilasjonsanlegg som har vært gjeldende frem til i dag, og det kan være grunn til å frykte at dette er en av grunnene til at det nå i denne proposisjonen fremmes forslag om totalforbud mot røyking på skjenke- og serveringssteder. Det er imidlertid grunn til å merke seg at veldig mange skjenke- og serveringssteder har fulgt opp de intensjonene som er lagt i de någjeldende krav til røykfrie soner og god luft. En rekke aktører i næringen har blant annet investert store summer i nye ventilasjonsanlegg og ombygginger. De aktørene som må sies å komme "heldig ut" med Regjeringens forslag til røykfrihet innen hotell- og restaurantbransjen, er de som har "gitt blaffen" i å etterkomme det gjeldende regelverk. Med andre ord så premierer Regjeringen de useriøse aktørene i bransjen ved at alle nå blir pålagt det samme forbudet.

Disse medlemmer viser til SINTEFs høringsuttalelse når det gjelder eksisterende lovgivnings krav til luftkvalitet og arbeidsmiljø, hvor det blant annet fremgår at dagens regler og dagens teknologi vil være tilstrekkelig for å hensynta både ansatte og gjester ved serveringsstedene. Man kan med andre ord oppnå samme resultat uten å måtte innføre totalforbud. SINTEFs omfattende forsøk viser at på spisesteder er kravet i gjeldende bygningsforskrifter til ventilasjon tilstrekkelig, mens kapasiteten må økes med 20-30 prosent i barer og nattklubber.

Disse medlemmer har selvfølgelig stor forståelse for at de som jobber innen hotell- og restaurantbransjen også i minst mulig grad skal utsettes for en eventuell helserisiko grunnet passiv røyking, men det er etter disse medlemmers mening grunn til

å la dagens regelverk få gjelde i en lengre periode, og at de tilsynsorganer som har ansvaret for de ansattes liv og helse, heller bør sørge for en oppfølging av gjeldende regelverk før en går til det drastiske grepet som foreslås i proposisjonen. Det er etter disse medlemmers mening viktig at en fra det offentlige side nå konsentrerer sin virksomhet om å kontrollere skjenkestedene på en skikkelig måte, og videre gir pålegg om å følge gjeldende lover og forskrifter.

Disse medlemmer mener også at Regjeringen i denne proposisjonen viser en klar formynderholdning overfor den røykende delen av det norske folk. Det virkelig store paradokset i denne saken er at Regjeringen ikke bare vil regulere at det ikke skal røykes der betjeningen oppholder seg under sitt arbeid, men at man i tillegg legger ned forbud mot enhver form for røykerom. Det eneste unntaket er at de ansatte selv skal kunne ha krav på røykerom. På dette punktet brister argumentasjonen om at det er de ansattes helse som er hovedgrunnen til at dette røykeforbudet kommer, men at det i stedet kan være grunn til å tro at det også er andres mer personlige oppfatninger som også er gjeldende. Dersom en kunne komme til en erkjennelse av at i alle fall et ubetjent røykerom kunne tillates, og at det her stilles strenge krav til ventilasjon, samt at ingen ansatte skal måtte gå ufrivillig dit inn for å rydde før det er luftet ut, så skulle en også i de fleste tilfeller kunne gi et tilbud til den røykende delen av befolkningen.

Disse medlemmer frykter at dersom en gjennomfører det foreslåtte totalforbudet mot røyking på serverings- og skjenkesteder så vil dette på kort sikt kunne føre til at en del personer vil kunne komme til å miste arbeidet sitt grunnet konkurser, og da særlig mindre steder med en marginal økonomi. Dette ser imidlertid ut til verken å bekymre Regjeringen eller Hotell- og Restaurantarbeiderforbundet. Det er grunn til å frykte, slik disse medlemmer ser det, at en del steder vil oppleve at kundene kommer senere ut, er kortere tid på restauranten og at en får en stor trafikk ut og inn av dørene grunnet røyking på utsiden. Når gjestene stadig går ut for å røyke, vil en også få en problemstilling knyttet til ro og orden på utsiden av restauranten, samt at det er å frykte at mange vil forsøke å ta med seg drikken sin ut. Disse medlemmer vil på denne bakgrunn stemme mot alle de forslag til endringer av tobakksskadeloven som er foreslått og fremmer følgende forslag:

"Ot.prp. nr. 23 (2002-2003) bifalles ikke."

2.2.2 Virkeområdet for røykeforbudet

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Sosialistisk Venstreparti, Kristelig Folkeparti og Senterpartiet, viser til at det i de generelle krave-

ne til virkeområdet slås fast at loven gjelder for lokaler hvor allmennheten har adgang, eller der det er et møterom, arbeidslokale eller institusjon hvor to eller flere personer er samlet. Med lovforslaget vil det i tillegg være et krav til totalt røykeforbud hvis disse lokalene er serveringssted i lovens forstand.

Flertallet slutter seg til proposisjonens definisjon av serveringssted som sted hvor det foregår servering av mat og/eller drikke, og hvor forholdene ligger til rette for fortæring på stedet. I proposisjonen er det foretatt en klargjørende begrepsavklaring knyttet til denne definisjonen. Flertallet slutter seg til disse avklaringene og viser til at dette er begreper som går igjen i annen lovgivning.

Når det gjelder hotellrom, så viser en til gjeldende krav om at minimum halvparten av rommene må være røykfrie. Begrepet servering vil ikke omfatte romservice på samme måte som det ikke omfatter hjemmelevering av mat. Men i den grad rommet leies ut til selskaper og fremstår som et serveringssted, er det omfattet av loven.

Flertallet slutter seg til at kantiner er serveringssted og dermed omfattes av forbudet. I dag er også kantiner omfattet av tobakksskadeloven som "arbeidslokaler". Det betyr i realiteten at arbeidsplasser i dag kan ha to kantine lokaler der det er tillatt med røyking i ett av dem. Flertallet deler imidlertid Regjeringens syn om at ansatte i kantiner må ha det samme vernet mot tobakkskader som ansatte i andre serveringssteder. Det vil imidlertid fortsatt være tillatt med røykerom på arbeidsplasser og institusjoner. I proposisjonen står det at disse ikke må være i tilknytning til kantine. Flertallet deler proposisjonens intensjon om at en ikke skal kunne omgå loven ved å definere et sted hvor forholdene ligger til rette for servering, som røykerom. Flertallet vil imidlertid understreke at dette må en finne praktiske løsninger på ved den enkelte institusjon. Eier må gjennom internkontrollsystemet hjemlet i forslaget § 6 tredje ledd kunne dokumentere at serveringspersonalet ikke blir utsatt for passiv røyking som følge av at de utfører sitt arbeid. Det må følgelig ikke ligge til rette for fortæring på stedet eller foregå servering av mat og/eller drikke i røykerom. Dette skal i praksis heller ikke være en del av kantine. Eiers ansvar i loven er klar, og flertallet har tillit til at en på den enkelte arbeidsplass og institusjon finner praktiske løsninger som sikrer lovens intensjon.

Flertallet ønsker ikke at loven skal føre til opprettelse av såkalte "medlemsklubber" for å unngå lovens intensjon. Flertallet støtter derfor proposisjonens presisering i forhold til dette.

2.2.3 Internkontroll, tilsyn og sanksjoner

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Sosialistisk

Venstreparti, Kristelig Folkeparti og Senterpartiet, viser til proposisjonens omtale av disse temaene og vil slutte seg til forslaget til at internkontrollkravet hjemles i § 6 tredje ledd. Flertallet vil understreke at en ikke støtter forslaget fra enkelte høringsinstanser om å utvide sanksjonsmulighetene til også å gjelde inndragelse av serveringsløyve. Dette vil etter flertallets syn være et for sterkt virkemiddel og virke urettferdig i forhold til tilsvarende overtredelser for andre næringer.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet er overrasket over at det er den enkelte bedrift som skal straffes dersom en gjest bryter det foreslåtte røykeforbudet. Dette vil etter disse medlemmers mening være i strid med den enkeltes rettsoppfatning, og bør derfor endres slik at det er vedkommende som bryter loven, som skal stilles til ansvar for dette og ikke en tilfeldig eier av en bedrift som i denne sammenheng må sies å være en uskyldig part i saken.

2.2.4 Ventilasjonssystemer og røykerom for gjestene

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Sosialistisk Venstreparti, Kristelig Folkeparti og Senterpartiet, viser til at i høringsrunden har SINTEF, NVEF, tobakksindustrien og Reiselivsbedriftenes landsforening pekt på forbedrede ventilasjonssystemer og såkalte "røykegardiner" som en løsning på problemet med passiv røyking for ansatte og gjester på serveringssteder. De andre høringsinstansene har støttet departementets vurdering om at dette ikke er tilfredsstillende. Etter at proposisjonen ble lagt frem, har SINTEF kommet med sterke uttalelser om proposisjonens omtale av dette punktet.

Flertallet vil vise til at SINTEFs uttalelser bygger på grenseverdiene for dagens tiltaksgrense. I høringsbrev av 29. september 2002, pkt. 3 "Ansattes eksponering" vises det til ikke-publiserte målinger foretatt i en restaurant/bar på en torsdag der ansattes eksponering ligger under tiltaksgrensen på 10 qg/m^3 for servitører som både betjener røykesoner og røykeforbudssoner. SINTEF mener at dette også kan forbedres noe. Til dette vil flertallet bemerke følgende:

1. Målingene er foretatt en vanlig ukedag, ikke en fredags eller lørdags kveld/natt da det må antas at eksponeringen er betydelig høyere.
2. I en større undersøkelse (USEPA, 1992, Siegel, 1993) som omfatter 940 kontorer og 91 hjem i USA, ble det funnet at det gjennomsnittlige nikotinnivået var $4,1 \text{ qg/m}^3$ i kontorer og $4,3 \text{ qg/m}^3$ i

boliger. Ved disse nivåene er det funnet ved sammenlikning av publiserte epidemiologiske undersøkelser at risikoen for lungekreft og hjerteinfarkt er økt med i størrelsesorden 20-30 prosent sammenliknet med en ikke-røyker som ikke er utsatt for passiv røyking.

På bakgrunn av dette og av gjennomgangen av problemstillingen i proposisjonen vil flertallet slutte seg til konklusjonen til de øvrige høringsinstansene. Innføring av bedre ventilasjonssystemer vil ikke gi en tilfredsstillende beskyttelse mot passiv røyking for de ansatte.

Tobakksindustriens felleskontor og Reiselivsbedriftenes landsforbund peker på at en åpning for røykerom uten servering på serveringsstedene vil kunne gi en tilfredsstillende løsning. Flertallet deler ikke denne vurderingen. Selv om et fysisk avstengt røykerom uten servering vil føre til bedring av dagens situasjon, vil flertallet innvende følgende:

1. Det vil i praksis være vanskelig å håndheve "serveringsforbudet" av drikke i deler av lokalet, og dermed må de ansatte sørge for rydding, tømning av askebege og lignende.
2. Det vil i de mest besøkte periodene være vanskelig å forhindre at røyk siver ut av røykerommet, og at dører blir holdt lukket.
3. En slik løsning krever rent fysisk at serveringsstedene har areal å avsette til denne type formål. Det vil føre til konkurransevridning og krav om å øke skjenkearealet. Her kan en vise til erfaringene fra forrige innskjerping av røykeloven.
4. Det vil videreføre at den useriøse delen av bransjen vil bruke denne regelen for å omgå intensjonen i loven. Kontrollomfanget må derfor økes, og det vil bli vanskeligere å håndheve loven.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet viser til at det hevdes at det ikke er mulig å få til en god nok løsning ved hjelp av ventilasjonssystemer, luftgardiner mv. Dette hevdes også av flertallet i komiteen. Slik disse medlemmer ser det, så er dette rene udokumenterte påstander som er tilbakevist blant annet fra Tekniske Entreprenørers Landsforening (TELFO). I den forbindelse vil disse medlemmer vise til det som adm. direktør Jostein Skree, Tekniske Entreprenørers Landsforening i NHO skriver i Drammens Tidende mandag 17. februar 2003 der det står følgende:

"Alle sentrale fagmiljøer vil selvfølgelig kunne fastslå at riktig ventilasjon beskytter mot passiv røyking og gir de ansatte bedre arbeidsmiljø. Når myndighetene nærmest påstår det motsatte, er dette å undervurdere sannheten. Jeg er også betenkt over at flere partier på Stortinget synes å godta myndighetenes triksing med vesentlig informasjon."

Det er også grunn til å merke seg følgende utsagn senere i artikkelen:

"Helsedepartementet har i sitt høringsnotat fremholdt at totalt røykeforbud er eneste alternativ. Dette er ikke sant. Ventilasjonsbransjen har i flere år jobbet med disse problemstillingene, og vil fastholde at riktig ventilasjon kan beskytte de ansatte og ikke-rykende publikum mot tobakksrøyk innenfor gjeldende grenseverdier."

Det heter så videre i artikkelen:

"Det er grunn til å stoppe opp når også SINTEF fremholder at departementets høringsnotat er så fullt av feil og mangler, og er så tendensiøst, at fagfolk har vanskelig for å ta det seriøst."

Disse medlemmer har vanskelig for å tro at Helsedepartementet og komiteens flertall har bedre kunnskap enn det som bransjen har på dette området.

I sin høringsuttalelse skriver SINTEF blant annet følgende:

"Det som er skrevet om ventilasjon i høringsnotatet inneholder så mange feil og mangler, og er så tendensiøst at vi har vanskelig for å ta det seriøst."

Og det heter videre:

"Våre undersøkelser viser at riktig ventilasjon kan beskytte de ansatte og ikke-rykende publikum mot tobakksrøyk innenfor gjeldende grenseverdier."

Disse medlemmer vil på denne bakgrunn vise til de høringsuttalelser som er kommet fra fagpersonene innen området ventilasjon, og dermed vise til at dagens regler for serveringssteder er tilstrekkelige for å tilfredsstille forsvarlige krav til arbeidsmiljøet for de ansatte og luftkvaliteten for ikke-rykende gjester dersom regelverket blir håndhevet.

Når det gjelder muligheten til å opprette røykerom for de av gjestene som ønsker å gjøre bruk av dette, så vil dette ifølge proposisjonen ikke være tillatt selv om rommet gjøres ubetjent. Helsedepartementets forslag om å innføre et totalt røykeforbud på serverings- og skjenkesteder uten unntak eller alternative løsninger innebærer etter disse medlemmers mening betydelige økonomiske og praktiske problemer både for bedriftene, ansatte og gjester. Disse medlemmer har merket seg at forslaget innebærer at det er tillatt å ha egne separate røykerom for personalet, og ser derfor ingen grunn til at det ikke skal kunne tillates egne separate røykerom for rykende gjester, hvor personalet ikke skal oppholde seg når det røykes. Dette blir et paradoks i og med at begrunnelsen for innføringen av et totalforbud er å beskytte de ansatte mot passiv røyk.

På denne bakgrunn fremmer disse medlemmer følgende subsidiære forslag:

"I lov 9. mars 1973 nr. 14 om vern mot tobakkskader skal § 6 annet ledd lyde:

Dersom det innen et område er flere lokaler som har samme formål, kan røyking tillates i inntil halvparten av disse. De røykfrie lokaler må ikke være mindre eller av dårligere standard enn lokaler hvor røyking tillates. Røyking kan ikke tillates i serveringssteder. Dette gjelder ikke separate røykerom for ansatte eller gjester. Med serveringssteder menes lokaler der det foregår servering av mat og/eller drikke, og hvor forholdene ligger til rette for fortæring på stedet."

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Sosialistisk Venstreparti, Kristelig Folkeparti og Senterpartiet, viser til viseadministrerende direktør i SINTEF, Stein Sivertsen, sitt brev til Sosial- og helsedirektoratet av 21. november 2002. Dette brevet oppfatter disse medlemmene som SINTEFs offisielle syn. I brevet heter det:

"SINTEF slutter seg helt til de overordnede vurderinger som Helsedirektoratet gjør i forhold til å innføre totalt røykeforbud på restauranter og andre utesteder.

Den såkalte "ventilasjonsgardinen" som er utviklet i SINTEF, er en teknisk løsning som i visse situasjoner kan beskytte personer som ufrivillig blir eksponert av tobakksrøyk. Det er ikke foretatt noen helsefaglig vurdering i SINTEF av denne tekniske løsningen kontra det faktum å innføre røykeforbud."

På bakgrunn av dette finner flertallet at det medisinskfaglige grunnlaget som proposisjonen bygger på når det gjelder denne problemstillingen, ikke bestrides av SINTEF.

2.2.5 Økonomiske konsekvenser

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Sosialistisk Venstreparti, Kristelig Folkeparti og Senterpartiet, deler Reiselivsbransjens landsforbunds bekymring for at forbudet vil føre til en omsetningsreduksjon/konkurser i bransjen. Flertallet vil imidlertid vise til de undersøkelsene som proposisjonen redegjør for fra andre steder som har innført lignende regler. De viser at røykerestriksjoner ikke medfører vesentlig varig omsetningssvikt eller økonomisk nedgang for næringen.

Flertallet vil også vise til de befolkningsundersøkelsene som er gjort i Norge, som viser at flertallet i befolkningen støtter forbudet, og at de aller fleste vil gå ut like mye eller mer.

Flertallet vil også vise til at hovedbegrunnelsen for lovendringen er de ansattes arbeidsmiljø. Arbeidsmiljøtiltak kan alltid møtes med at de er kostnadsdrivende og dermed vil redusere næringens øko-

nomiske grunnlag. Med den klare sammenheng mellom passiv røyking og redusert helse som proposisjonen redegjør for, kan ikke den økonomiske inn-tjeningen i bransjen veie tyngre.

Flertallet vil også vise til de betydelige besparelsene som serveringsnæringen vil få som følge av forbudet. Røyking er en vesentlig årsak til høye vedlikeholdskostnader og rengjøringskostnader. Dessuten vil et totalforbud i motsetning til mellomløsninger spare bransjen for konkurransevridning og økte investeringer. Det må også påregnes at passiv røyking har betydning for sykefraværet.

Komiteens medlem fra Senterpartiet viser til at et lovforbud mot røyking på utesteder og serveringssteder er møtt med til dels sterke reaksjoner, og at det bl.a. vil ha store konsekvenser når det gjelder forhold av mer praktisk karakter. Dette medlem mener derfor at lovens konsekvenser, både positive og negative, bør følges nøye opp, og at loven bør evalueres ut fra dette etter en tids praktisering.

Dette medlem fremmer derfor følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen om at lov 9. mars 1973 nr. 14 om vern mot tobakksskader (tobakksskadeloven) og spesielt lovens § 6 blir evaluert senest tre år etter at endringene i § 6 trer i kraft."

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet vil subsidiært støtte forslaget fra Senterpartiet.

3. FORSLAG FRA MINDRETALL

Forslag fra Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet:

Forslag 1

I lov 2. juni 1989 nr. 27 om omsetning av alkoholholdig drikk mv. gjøres følgende endringer:

§ 4-1 annet ledd skal lyde:

Det kan bare skjenkes alkoholholdig drikk som er levert av en som har tilvirknings-, engros- eller salgsbevilling, med mindre det kan skjenkes egen tilvirket drikk med hjemmel i § 4-2 tredje ledd.

§ 4-2 nytt tredje ledd skal lyde:

Bevillingen kan utvides til å omfatte tilvirkning av øl og vin som ikke er tilsatt tilvirket alkohol, for skjenking i egen virksomhet. Bestemmelsene i lovens kapittel 1 og 4 får anvendelse så langt de passer.

§ 4-5 nytt annet punktum skal lyde:

En ambulerende bevilling kan ikke utvides til å omfatte tilvirkning av øl og vin for skjenking i egen virksomhet.

Forslag fra Fremskrittspartiet:

Forslag 2

I lov 2. juni 1989 nr. 27 om omsetning av alkoholholdig drikk mv. skal § 1-7a nytt annet ledd lyde:

En bevilling etter § 4-2 tredje ledd kan bare utvides hvis tilvirkningen skjer i samme tettsted, grennd eller bygd som skjenkestedet.

Forslag 3

Ot.prp. nr. 23 (2002-2003) bifalles ikke.

Forslag 4

I lov 9. mars 1973 nr. 14 om vern mot tobakksskader skal § 6 annet ledd lyde:

Dersom det innen et område er flere lokaler som har samme formål, kan røyking tillates i inntil halvparten av disse. De røykfrie lokaler må ikke være mindre eller av dårligere standard enn lokaler hvor røyking tillates. Røyking kan ikke tillates i serveringssteder. Dette gjelder ikke separate røykerom for ansatte eller gjester. Med serveringssteder menes lokaler der det foregår servering av mat og/eller drikke, og hvor forholdene ligger til rette for fortæring på stedet.

Forslag fra Senterpartiet:

Forslag 5

Stortinget ber Regjeringen om at lov 9. mars 1973 nr. 14 om vern mot tobakksskader (tobakksskadeloven) og spesielt lovens § 6 blir evaluert senest tre år etter at endringene i § 6 trer i kraft.

4. KOMITEENS TILRÅDING

Komiteens tilråding til endringer av alkoholloven fremmes av en samlet komité hva angår §§ 1-7a overskriften og første ledd, 1-9, 3A-1, 3A-9, 4-2 nytt femte ledd, 6-1, ny 9-3, ny 9-4 og ny 9-5. Arbeiderpartiet, Høyre, Sosialistisk Venstreparti, Kristelig Folkeparti og Senterpartiet fremmer forslaget til endring av § 1-7a nytt annet ledd. Arbeiderpartiet, Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti fremmer forslagene til endring av §§ 2-1, 3-1, 4-1, 4-2 nytt tredje ledd og 4-5.

Komiteens tilråding til endringer av tobakksskadeloven fremmes av Arbeiderpartiet, Høyre, Sosialistisk Venstreparti, Kristelig Folkeparti og Senterpartiet.

Komiteen viser til merknadene og til proposisjonene og rår Odelstinget til å gjøre følgende

vedtak til lov

om endringer i lov 2. juni 1989 nr. 27 om omsetning av alkoholholdig drikk m.v. og i lov 9. mars 1973 nr. 14 om vern mot tobakksskader

I

I lov 2. juni 1989 nr. 27 om omsetning av alkoholholdig drikk m.v. gjøres følgende endringer:

I § 1-7a skal overskriften lyde:

Kommunens skjønnsutøvelse ved behandling av søknad om *bevilling for salg eller skjenking m.v.*

§ 1-7a første ledd annet punktum skal lyde:

Det kan også legges vekt på om bevillingssøker og personer som nevnt i § 1-7b første ledd er egnet til å ha *bevilling*.

§ 1-7a nytt annet ledd skal lyde:

En bevilling etter § 4-2 tredje ledd kan bare utvides hvis tilvirkningen skal skje ved skjenkestedet, og tilvirkningen og skjenkingen vil utgjøre en del av stedets helhetlige karakter og serveringstilbud.

Nåværende annet ledd blir tredje ledd.

I § 1-9 skal overskriften lyde:

Kontroll med *salgs- og skjenkebevillinger*

§ 2-1 første ledd skal lyde:

Alkoholholdig drikk kan bare innføres fra utlandet av den som har tilvirknings- eller engrosbevilling, utvidet salgsbevilling etter § 3-1 tredje ledd eller skjenkebevilling utvidet til å gjelde innførsel etter § 4-2 tredje ledd.

§ 2-1 annet ledd skal lyde:

Etter forskrifter gitt av departementet kan alkoholholdig drikk likevel innføres som vareprøve eller av A/S Vinmonopolet uten bevilling som nevnt i første ledd. Uten slik bevilling kan alkoholholdig drikk også innføres til personlig bruk og av fremmede makters representasjoner i Norge for tjenestebruk, når det skjer avgiftsfritt eller etter forskrifter gitt av departementet.

§ 3-1 nytt tredje ledd skal lyde:

Bevilling etter annet ledd kan utvides til å omfatte innførsel av annet øl enn nevnt i første ledd, for salg i egen virksomhet. Bevillinger gitt for en bestemt del av året eller for en enkelt bestemt anledning, jf. § 1-

6 tredje ledd, kan ikke utvides til å omfatte tillatelse til innførsel for salg i egen virksomhet. Bestemmelsene i lovens kapittel 1 og 3 får anvendelse så langt de passer.

§ 3-1 nåværende tredje til femte ledd blir fjerde til sjette ledd.

§ 3-1 nåværende sjette ledd blir syvende ledd og skal lyde:

Det kan bare selges alkoholholdig drikk som er levert av en som har tilvirknings-, engros- eller salgsbevilling, eller som er innført med hjemmel i tredje ledd eller av A/S Vinmonopolet med hjemmel i § 2-1 annet ledd.

§ 3A-1 femte ledd skal lyde:

Den som har bevilling til å tilvirke alkoholholdig drikk etter § 6-1 anses for også å ha engrosbevilling for den type alkoholholdig drikk bevillingen gjelder for.

I § 3A-9 skal overskriften lyde:

Melding og godkjenning

§ 4-1 annet ledd skal lyde:

Det kan bare skjenkes alkoholholdig drikk som er levert av en som har tilvirknings-, engros- eller salgsbevilling, eller som er tilvirket eller innført med hjemmel i § 4-2 tredje ledd.

§ 4-2 nytt tredje ledd skal lyde:

Bevillingen kan utvides til å omfatte tilvirkning av øl og vin som ikke er tilsatt tilvirket alkohol, eller til innførsel av de typer alkoholholdig drikk som bevillingen gjelder for, for skjenking i egen virksomhet. Bevillinger gitt for en bestemt del av året eller for en enkelt bestemt anledning, jf. § 1-6 tredje ledd, kan ikke utvides til å omfatte tillatelse til innførsel for skjenking i egen virksomhet. Også statlige skjenkebevillinger kan utvides til å omfatte slik innførsel. Bestemmelsene i lovens kapittel 1 og 4 får anvendelse så langt de passer.

§ 4-2 nåværende tredje ledd blir fjerde ledd.

§ 4-2 nytt femte ledd skal lyde:

Tilvirkning på grunnlag av kommunal tillatelse knyttet til en skjenkebevilling, kan ikke utøves i samme anlegg som tilvirkning etter lovens kapittel 6.

§ 4-5 nytt annet punktum skal lyde:

En ambulerende bevilling kan ikke utvides til å omfatte tilvirkning av øl og vin eller innførsel av alkoholholdig drikk, for skjenking i egen virksomhet.

§ 6-1 første ledd skal lyde:

Tilvirkning av alkoholholdig drikk kan bare skje på grunnlag av bevilling gitt av departementet, *eller tillatelse etter § 4-2 tredje ledd*. Bevillingen kan omfatte en eller flere typer alkoholholdig drikk.

Ny § 9-3 skal lyde:

§ 9-3. Tilsyn

Sosial- og helsedirektoratet fører tilsyn med at bestemmelsene om reklameforbud fastsatt i eller i medhold av denne lov overholdes.

Ny § 9-4 skal lyde:

§ 9-4. Retting og tvangsmulkt

Finner Sosial- og helsedirektoratet at reklameforbudet er overtrådt, kan det pålegge retting av forholdet. Samtidig fastsettes en frist for rettingen.

Samtidig med at pålegg om retting gis, kan tvangsmulkt fastsettes. Mulkten løper fra oversittelse av fristen for retting, og kan fastsettes i form av engangsmulkt eller dagmulkt. Mulkten tilfaller staten.

Dersom Sosial- og helsedirektoratet ved avdekking av en overtredelse finner særlig grunn til å tro at det vil bli begått nye brudd på reklameforbudet som ikke kan stanses etter første og annet ledd, kan det på forhånd fastsette at mulkt vil løpe fra det tidspunkt ny overtredelse tar til. Slik tvangsmulkt kan fastsettes for inntil ett år.

Når særlige grunner taler for det, kan Sosial- og helsedirektoratet helt eller delvis frafalle ilagt tvangsmulkt.

Departementet kan gi forskrifter om fastsettelse, beregning og innkreving av tvangsmulkt.

Ny § 9-5 skal lyde:

§ 9-5. Klage

Vedtak etter § 9-4 kan påklages til Markedsrådet.

Ved behandlingen i Markedsrådet gjelder de saksbehandlingsregler som er gitt i eller i medhold av lov 16. juni 1972 nr. 47 om kontroll med markedsføring og avtalevilkår (markedsføringsloven) så langt de passer.

II

I lov 9. mars 1973 nr. 14 om vern mot tobakkskader gjøres følgende endringer:

Lovens tittel skal lyde:

Lov om vern mot tobakkskader

§ 6 annet ledd skal lyde:

Dersom det innen et område er flere lokaler som har samme formål, kan røyking tillates i inntil halvparten av disse. De røykfrie lokaler må ikke være mindre eller av dårligere standard enn lokaler hvor røyking tillates. Røyking kan ikke tillates i serveringssteder. Med serveringssteder menes lokaler der det foregår servering av mat og/eller drikke, og hvor forholdene ligger til rette for fortæring på stedet.

§ 6 tredje ledd skal lyde:

Eieren eller den som disponerer lokalene eller transportmidlene, plikter å sørge for at reglene gitt i eller i medhold av disse bestemmelsene blir overholdt. Det skal markeres med tydelige skilt at røyking er forbudt på steder hvor det kan være tvil om dette, samt ved inngangen til alle serveringssteder. For å sikre at forbudet mot røyking på serveringssteder etterleves, skal serveringssteder føre internkontroll og etablere et internkontrollsystem. Internkontrollen skal kunne dokumenteres overfor tilsynsmyndighetene.

Ny § 8 skal lyde:

Sosial- og helsedirektoratet fører tilsyn med at bestemmelsene i §§ 2 og 3, og bestemmelser gitt i medhold av disse lovbestemmelsene, overholdes.

Finner Sosial- og helsedirektoratet at noen av disse bestemmelser er overtrådt, kan det pålegge retting av forholdet. Samtidig settes en frist for rettingen.

Samtidig med at pålegg om retting gis, kan tvangsmulkt fastsettes. Mulkten løper fra oversittelse av fristen for retting, og kan fastsettes i form av engangsmulkt eller dagmulkt. Mulkten tilfaller staten.

Dersom Sosial- og helsedirektoratet ved avdekking av en overtredelse av § 2 eller bestemmelser gitt i medhold av denne, finner særlig grunn til å tro at det vil bli begått nye brudd på reklamebestemmelsene som ikke kan stanses etter annet og tredje ledd, kan det på forhånd fastsette at mulkt vil løpe fra det tidspunkt ny overtredelse tar til. Slik tvangsmulkt kan fastsettes for inntil ett år.

Når særlige grunner taler for det, kan Sosial- og helsedirektoratet helt eller delvis frafalle ilagt tvangsmulkt.

For Svalbard kan Sysselmannen fatte vedtak etter denne paragrafen.

Vedtak etter denne paragrafen kan påklages til Markedsrådet. Ved behandlingen i Markedsrådet gjelder de saksbehandlingsregler som er gitt i eller i medhold av lov 16. juni 1972 nr. 47 om kontroll med markedsføring og avtalevilkår (markedsføringsloven) så langt de passer.

Departementet kan gi forskrifter om fastsettelse, beregning og innkreving av tvangsmulkt.

Nåværende §§ 8 til 12 blir §§ 9 til 13.

III

Loven gjelder fra den tid Kongen bestemmer. Kongen kan sette i kraft de enkelte bestemmelsene til forskjellig tid.

Oslo, i sosialkomiteen, den 18. mars 2003

John I. Alvheim
leder

Bent Høie
ordfører

Åse Gunhild Woie Duesund
sekretær